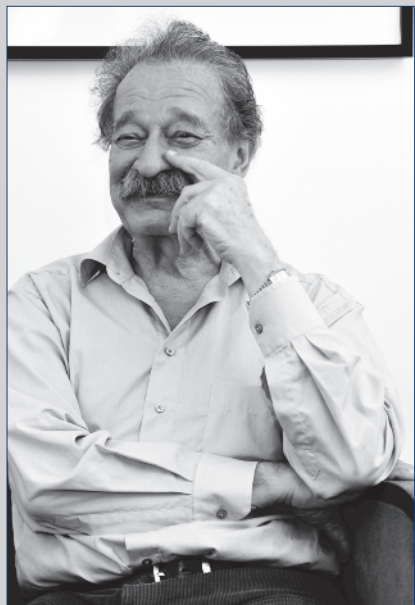
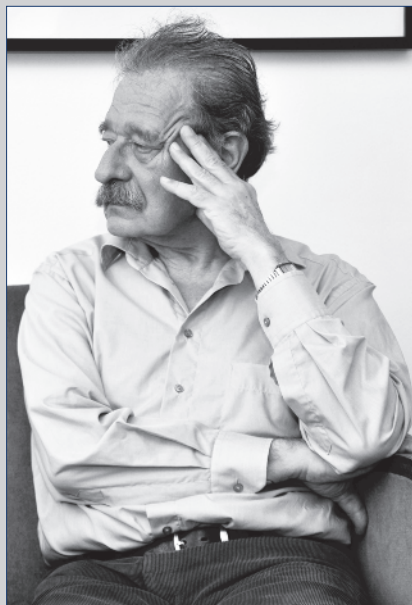
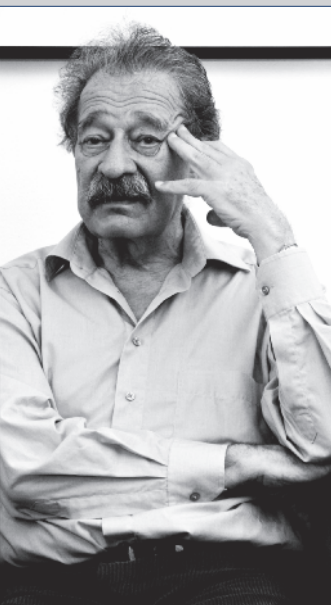
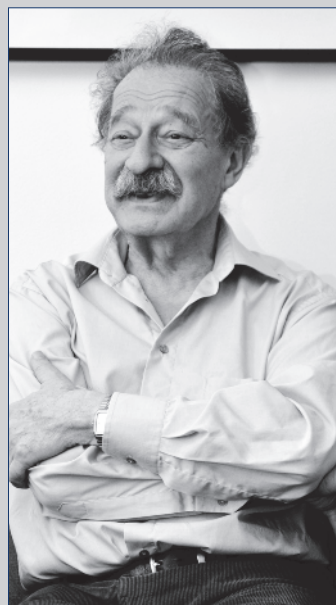
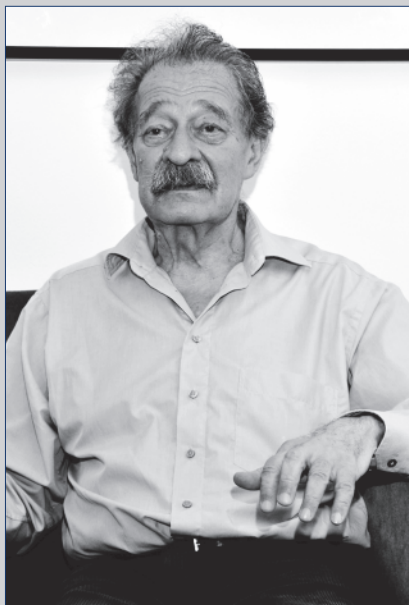
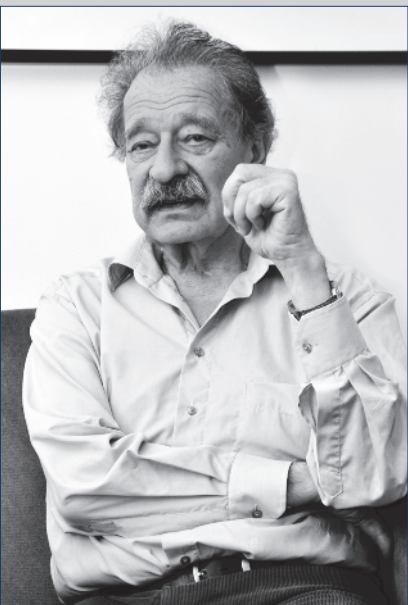

TOMÁŠ JANOVIC

K OSEMDESIATKE

KRÁTKE AFORIZMY, DLHÝ ŽIVOT

Milan Lasica

V Tomášových knižkách aforizmov sa občas vyskytuje text s titulom Pri káve s Milanom Lasicom. Alebo Na káve, teraz neviem. Šéfredaktor tejto revue sa ma pri príležitosti osláv Tomášovej osemdesiatky opýtal, ako aforizmy s týmto názvom vznikajú. Je to komplikované, lebo momentálne neviem či vznikajú na káve, alebo pri káve. Isté je, že vznikajú v kaviarni, lebo obidvaja s Tomášom sme typickí kaviarenski povalači. Vyseďovanie v kaviarni nepovažujeme za stratu času, iba za stratu peňazí. A o peniaze nám nejde, veď sme dôchodcovia a dôchodcom už nejde o nič. Takže ako vznikajú tie aforizmy? Najprv si vyberieme kaviareň (ale väčšinou chodíme do tej istej), potom si sadneme ku kaviarenskému stolíku a objednáme si kávu. Väčšinou dvojité presso s mliekom. A začneme sa rozprávať. Rozhovor sa začína najprv spomienkami a keď zistíme, že si už nevieme spomenúť, prejdeme na aktuálne témy. Niekedy aj politické. Sú väčšinou nudné, ale pri nich si občas spomenieme na to, na čo sme si nevedeli spomenúť pred chvíľou. A niekedy to okomentujeme, alebo, ako sa hovorí, zovšeobecníme. Jeden povie vetu, druhý ju doplní, vznikne myšlienka a Tomáš si ju zapíše, lebo sa bojí, že ju zabudneme. Potom zaplatíme za kávu, to nezabudneme a Tomáš mi mailom pošle ten aforizmus, či som spokojný s jeho konečnou podobou. Väčšinou som. Takýto je proces zrodu aforizmov Na, alebo Pri káve.

To bola oficiálna verzia pre médiá. A teraz, ako je to naozaj. Sedíme v kaviarni a ja z ničoho nič poviem vtipnú myšlienku. Tomáš, pretože to vie oceniť, si ju okamžite zapíše a potom ju uverejní ako svoju. Ale túto verziu, prosím, nikomu nehovorte, Tomáš si to nezaslúži, má osemdesiat a potrebuje uznanie.

PERPETUUM MOBILE SLOVENSKEJ LITERATÚRY

Dušan Dušek

Tomáš Janovic sa rád vyhovára na svoju ostýchavosť a hanblivosť, z ktorých akoby vyplývala jeho stručnosť, no sú to len jeho hravé mimikry, pretože zo všetkých jeho kníh dýcha predovšetkým hutnosť. A tá hanblivosť je vzácnou ľudskou slušnosťou. V skoro každej jeho vete, či iba vetičke, takmer z každého kútika jeho epigramov a aforizmov, sa na neočakávaných miestach zjavujú také zázračne presné definície alebo charakteristiky, či už ľudí, situácií alebo času, ktorý autor prežil a podáva o ňom správu, že aj

skúsený čitateľ prózy, no takisto poézie, začne skôr či neskôr dumať nad tým, ako sa mu neomylné darí šetriť slovami, pričom platí nepriama úmera – čím menej slov, tým väčší obsah. V každom jeho slove sú ďalšie slová, v každej jeho vete sú ďalšie vety. A ešte aj humor, irónia, sarkazmus. Jeden príklad za všetky:

Humanistické frázy sú teplé spodky. Nosíme ich, aby nám neprechladlo svedomie.

Tomáš Janovic je perpetuum mobile slovenskej literatúry.

Čítanie jeho kníh sa nedá zastaviť.

GRATULÁCIA TOMÁŠOVI JANOVICOVI

Iveta Radičová

V máji 2013 som uvádzala knižku Krajina hrubých čiar a Tomáš Janovic, ktorú je predstavoval, povedal: „Hrubé čiary udržujú pri živote hrubosť. Hrubosť v politike, aj hrubosť v živote.“ A pridal nový aforizmus „Demokracia po našom“: *Už dávno sme mohli byť demokrati, keby sa demokracia dala niekde ukradnúť.* Stačila mu jedna veta na vystihnutie podstaty môjho stosedemdesiatstranového textu. Takúto schopnosť má málokto. Preto doplním pár myšlienok iného satirika, Stana Radiča:

Jediná vec hodná zavisť je mysliači mozog. Veku sa neklačaj, lebo roky pribúdajú každému – dokonca proti jeho vôli.

Myšlienka je ako studňa – jej hĺbku dokáže oceniť iba ten, kto už nejakú má za sebou.

A satiry nikdy nie je dosť – len satirikov máme často plné zuby. Pretože satira je šfukou v stojatých vodách spoločnosti. Cudzia múdrosť totiž provokuje – múdreho k aktivite, hlupáka k agresivite. A svet by bol spravodlivejší, keby brutálni hlupáci pociťovali rovnaký rešpekt pred rozumom ako rozumní ľudia pred násilím. My si totiž aj na najlepší knihách budeme krájať svoju slaninu.

KTO MÁ LEPŠIU PAMÄŤ

Ľubomír Feldek

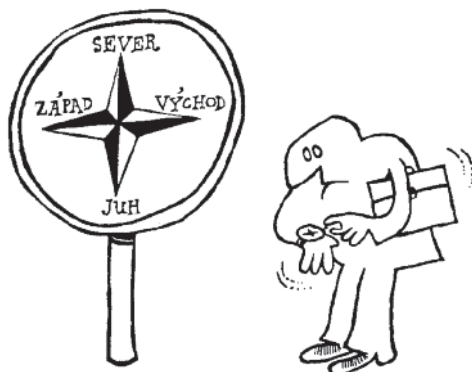
Pri príležitosti osemdesiatky Tomáša Janovica mu vravím: „Spomínaš si, Tomáš, ako vtedy, keď sme boli ešte chlapi, chodil po školách bábkar, čo vodil na špagáte bábku Bôbika a ten Bôbik vyspevoval pesničku o tebe a o Judášovi?“

„Máš lepšiu pamäť než ja,“ vraví Tomáš. „Nespomínam si. Aká to bola pesnička?“

„Dievča, dievča, čože TOMÁŠ?“, Ružu, ružu!“ ,Komu JUDÁŠ?“

„Aha!“ vraví Tomáš. „Ale to nebola pesnička o mne a o Judášovi. To bola pesnička o dievčati a o ruži!“

„Aha,“ vravím ja. „To bola pesnička o dievčati a o ruži? Tak potom predsa len ty máš lepšiu pamäť než ja.“ Nech ti tá ružová pamäť ešte dlho vydrží!

KAIN BOL CITLIVEJŠÍ

František Mikloško

Tomáš Janovic je gigantický zjav. Vo svojej tritisícročnej židovskej múdrosti, obohatenej o tisícročnú slovenskú náтуру, nám stále prináša radosť, nastavuje nám láskavé zrkadlo a podáva svedectvo o svojej nevyčerpatelnej tvorivosti.

Okno do sveta je zvonku oknom do vlasti, v tomto jeho aforizme nám poodkrýva východisko svojej tvorby. Je bytostne zviazaný so Slovenskom, má ho rád, ale pozerá sa naň z pokojného odstupu.

Treba veľa tmy, kým ľuďom začne svitať. Poznáme to, Slováci sú národ, ktorým sa otvárajú oči iba od únavy. Keď sa už niekým nabažia, keď ich už začne unavovať, až potom sa im otvoria oči. Alebo Kolaborácia je náš prejav životaschopnosti. Mocní nás nikdy nechceli vyhubiť, lebo sme nikomu neboli nepriateľmi. Vedeli sme všetkých prežiť.

Samozrejme, zažili sme veľké útlaky diktátorov. Tomáš Janovic to presne pomenúva: *Mýliť sa je ľudské. Preto sú tyrani neomylní, a rovnako Z letu vtákov možno predpovedať budúcnosť aj vtedy, keď vtáci nesmú lietať.* Ale ako v rozprávke, diktátori nemôžu byť víťazmi: *Nepriateľ nespí? Aspoň sa nevyspí.*

Tomáš Janovic je jeden z najmúdrejších ľudí, akých poznám. Rád by som ho pomenoval slovenským Sokratom, ale Tomáš nemá žiakov, ani nasledovníkov. Je to aj ťažko. Z toho mála Židov, ktorí ešte žijú na Slovensku, nie je jednoduché nájsť nasledovníka. Slovákov tu síce žije veľa, ale kto z nich napíše takéto triptychy?

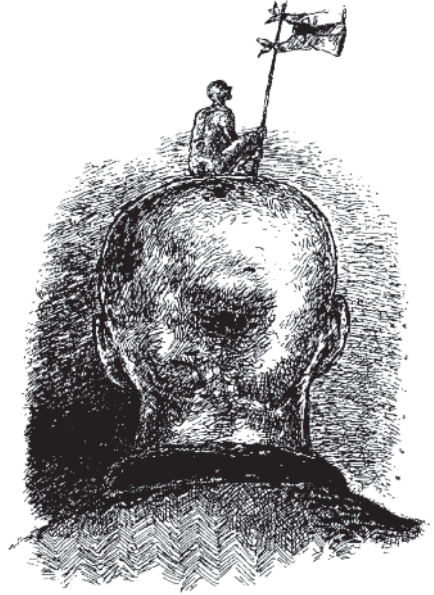
Kain zabil Ábela, lebo mal ťažké detstvo. Ábel nemal? Aj on mal, ale Kain bol citlivejší.

A na záver, jeden smutný aforizmus Tomáša Janovica: *Na ideáloch môžeme dobre zarobiť len vtedy, keď ich stratíme.*

Milý Tomáš, počítaj s tým, že už sa Ti v živote nepodarí dobre zarobiť. Ale o to viac Ti pri Tvojich narodeninách voláme na slávu!

Mám rada Tomáša Janovica,
a nemám rada tých, ktorí nemajú
radi jeho.

Oľga Feldeková

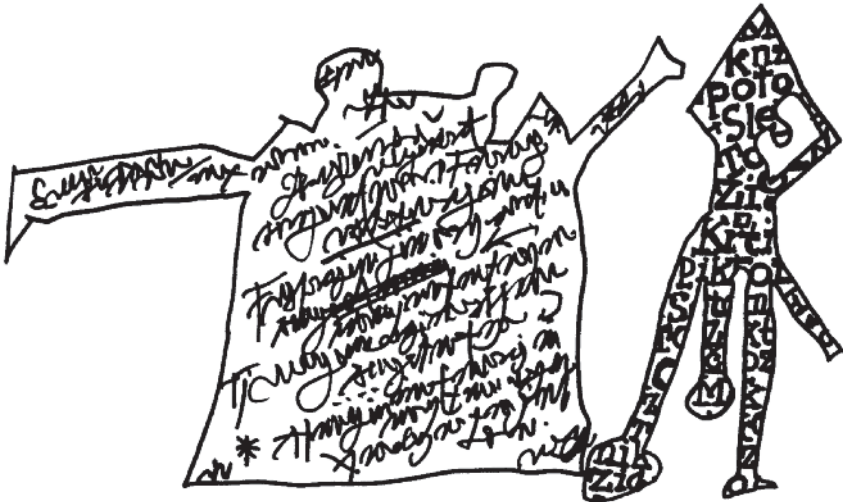

KDE SI?

Egon Gál

Keď rabín Šneur Zalman sedel v petrohradskom väzení, vstúpil do jeho cely policajný veliteľ a položil mu niekoľko otázok. Posledná z nich bola: „Ako možno rozumieť tomu, že Boh, ktorý je vševediaci, sa pýta Adama ‚Kde si?‘“ „Kde si?“ povedal rabín, „neznamená, kam si sa predomnou schoval?“, ale ‚kde sa nachádzaš, kam až si dospel na svojej ceste životom?“. Namiesto toho, aby sa pokúšal odstrániť rozpor v Biblii, využije ho na to, aby veliteľovi pripomenul jeho vlastný život. Kým ostatní rozmýšľajú, ako by odpovedali na rabínovu otázku, Janovic si vynašiel Jajkeleho. Čím viac totiž človek vysvetľuje a zdôvodňuje svoj život, tým viac mu uniká pravda. Pretože človek zväčša nie je tým, kým si myslí, že je.

Wittgenstein napísal, že si vie predstaviť serióznu filozofickú knihu zostavenú zo samých anekdot. Možno mal na myslí niečo také, ako píše Tomáš Janovic.

O TOMÁŠOVI

Mila Haugová

Tomáša Janovica som spoznala dávno v hĺbke minulého storočia, každé stretnutie bolo poznačené čarovnou atmosférou, ktorú Tomáš všade tam, kde sa zjaví, prináša: múdrosť, skvelý humor, šarm a eleganciu správania.

Vedel byť aj vážny, raz som sa mu v zložitej životnej situácii zdôverila s rodinnými zdravotnými problémami a spýtala som sa ho prečo sa TO deje práve mne? A Tomáš odpovedal veľmi vážne: „Deje sa to práve preto Tebe, lebo si poetka.“

V roku 1980 sme Tomáša pozvali na besedu s deťmi do školy na Nejedlého ulici, kde som vtedy učila a chodila tam do druhej triedy moja dcéra a tiež bola na tej besede. Práve vtedy bola nová Tomášova kniha Drevený tato, odmenená cenou vydavateľstva Mlade letá, zapísaná na čestnú listinu IBBY a tiež na čestnú listinu Ceny Hansa Christiana Andersena. Deti boli nadšené, Tomáš s nimi hovoril tak prirodzene... Zostala nám kniha a fotografia, kde Tomáš podpisuje svoju knihu mojej dcére. S deťmi to Tomáš vedel.

Možno to bolo preto, že v Tomášovi zrelom a múdrom mužovi zostával niekde malý chlapec (na fotografii v šnurovacích topáňkách a bielych podkolenkách).

Mojím obľúbeným Tomášovým aforizmom je: *Každý chce byť dieťaťom šťasteny, nikto nie otcom.* Tomáš bol aj dieťaťom šťasteny – obdarený mimoriadnym talentom a aj otcom šťasteny pre nás, keď z toho svojho dával nám a robil nás v dennej každodennosti šťastnými.

V redakcii *Romboidu* na ulici Obrancov mieru, ak sme cez polovičnú stenu našej miestnosti počuli hlas Pavla Vilikovského, servus Tomáš, vedeli sme, že budeme mať dobrý deň, so smiechom, rozhovorom, pohárom vína – skrátka redakčná pohoda: na naše aj moje šťastie to bolo dosť často, lebo Tomášova redakcia bola neďaleko.

Drahý priateľ Tomáš, ani sa mi nechce veriť koľko už máme rokov: k Tvojim májovým okrúhlym narodeninám želám zdravie, pohodu nech Ti slová stále pohotovo slúžia a nech sa my (také egoistické želanie) môžeme tešiť zo stretnutí s Tebou zo vzácneho korenia Tvojho bytostného humoru.

Priateľsky úprimne (s kvetmi broskyň, ktoré práve kvitnú)

Mila Haugová & dcéra Elvíra & vnučky Aimeé & Sašenka: už tiež čítajú a počúvajú
Tvoje básne pre deti

Zajačia Dolina 4. apríla 2017

Bratislava, máj 2017

Vážený pán Janovic!

nenechajú sa myliť, že im pišem do tejto oslavnej knižky, ja im veru Bis hundred und zwanzig želať nehodlám. Chcem im len dať na vedomie, aká krivda sa mne a mojej žene Sára skrže Vás už vyše dvadsať rokov deje. Nech sa to len pekne všetci dozvedia, keď už ma ten Samo Abrahám s tým svojím ^{filosofickým} úsmevom oslovil, že „pán Janovic bude mať jubileum“. Či je vari nejaká zásluha mať jubileum, keď sa ho raz človek dožije?!

Takže prečo im pišem? Pišem im preto, aby som sa spýtal, ako k tomu moja žena Sára a ja prideme, že o nás donekonečna píšú, na verejnosť vyťahujú, čo si doma v kuchyni a (že sa nehanbia!) aj v spálni hovoríme? A že práve oni, ^{pán} Janovic, sa musia furt o náš neárijský pôvod obtierať! Oni, čo bravčové jedia, šábos nedržia, v piatok do synagógy nezajúdu, radšej s kadejakými, čo by som si ich ani za šábosgojov nenajal, po kaviarňach celé dni vyesdávajú? Oni ma chcú etnicky kritizovať?!

Najhoršie je, pán „spisovateľ“, že si privela vymýšľajú. Vôbec nie je pravda, že by som celé dni len s kdekým diškuroval. Na rozdiel od nich, na takéto podaromnice nemám čas, veď mám kšeft na krku a o rodinu sa starám.

A keď sme pri mojej žene Sára, vykresľujú ju ^{veľmi} neúčtivo. Nie je to kóšer, takéto vyťahovať, ani ak by to bola pravda, čo samozrejme nie je.

Nuž, vážený, keďže som tento priestor dostal zadarmo, využijem ho na to, aby som ich dôrazne požiadal, aby okamžite o mne a mojej žene Sára prestali písať, inak budem nútený ich dať na súd, čo ako vedia, nie je vôbec lacný špás. Preto navrhujem finančné odškodnenie: žiadam len ⁶⁰ 30% z každého honoráru, kde sa Jajkele a Sára spomenú. Toto je posledná ponuka, dobre si ju premyslia.

Takže som im napísal, čo som mal na srdci. Keď už majú to jubileum.

S veškerou úctou,

Jajkele Sára
Jajkele a Sára

P.S. Ako iste vedia, mám na nábreží pánske krajočrstvo. Nechcú si k narodeninám niečo u mňa nechať ušiť? Mám kvalitné látky, vzorkovník zašlem grátis.

TOMÁŠOVI JANOVICOVI

Magda Vášáryová

Napísať niečo o Tomášovi má jednu výhodu. Stačí jedna, nanajvýš pár viet.

Nič iné by sa k nemu, majstrovi jednovetovému, nehodilo.

V roku 1965 v knihe Podpisy analfabetov ma prvýkrát primäl k nekontrolovateľnému smiechu. Napísal:

*Ludia
na kom spočívá
táto Zem*

*vari
na prízemných*

Alebo básničku „Možno“

*Možno človek
S dvoma tvármi*

*Nie je taký
osamelý*

A všetko bolo jasné!

ABCDEFGHIJKL

Pýtal sa ma Peter Zajac, či by som niečo nenapísal k Tomášovej osemdesiatke. Ja reku, že bude mi cťou, aj keď som v prvom momente nemal ani šajnu, čo by som napísal. A rovnaké to bolo aj v druhom, treťom a všetkých ďalších momentoch. Rozmýšľal som o tom a na nič som neprišiel.

Keď mi potom o nejaký čas Peter volal, že ako som na tom, tak som mu povedal: „Ja to asi neviem napísať. Mám Tomáša veľmi rád, ale som v takej čudnej pozícii. Poznám ho príliš málo na to, aby som mohol byť osobný, ale príliš nemálo na to, aby som dokázal mať odstup. Je to divná poloha a ja to z nej neviem napísať.“

„Práve si to napísal,“ povedal mi Peter. A požiadal ma, aby som mu tých pár viet poslal.

Martin Mojžiš

NUMERATÍVNA GRATULÁCIA

960 mesiacov
4198 týždňov
29 196 dní

Milý Tomáš, gratulujem Ti k súčtu týchto čísel, t. j. 80 rokov, ktorých sa v týchto dňoch dožívaš. Prežil si ich zmysluplne a pre literatúru neobyčajne plodne. Do ďalších rokov Ti želim železné zdravie a hlavne tie železné ruky vrátane otvorenej hlavy (nie preboha po údere!)

Tvoj verný kamarát

Jozef Bžoch

3. apríla 2017 Bratislava

LMNOPRSTUVZ

DETI A PSINA (A MAČKOVINA A VRABCOVINA...)

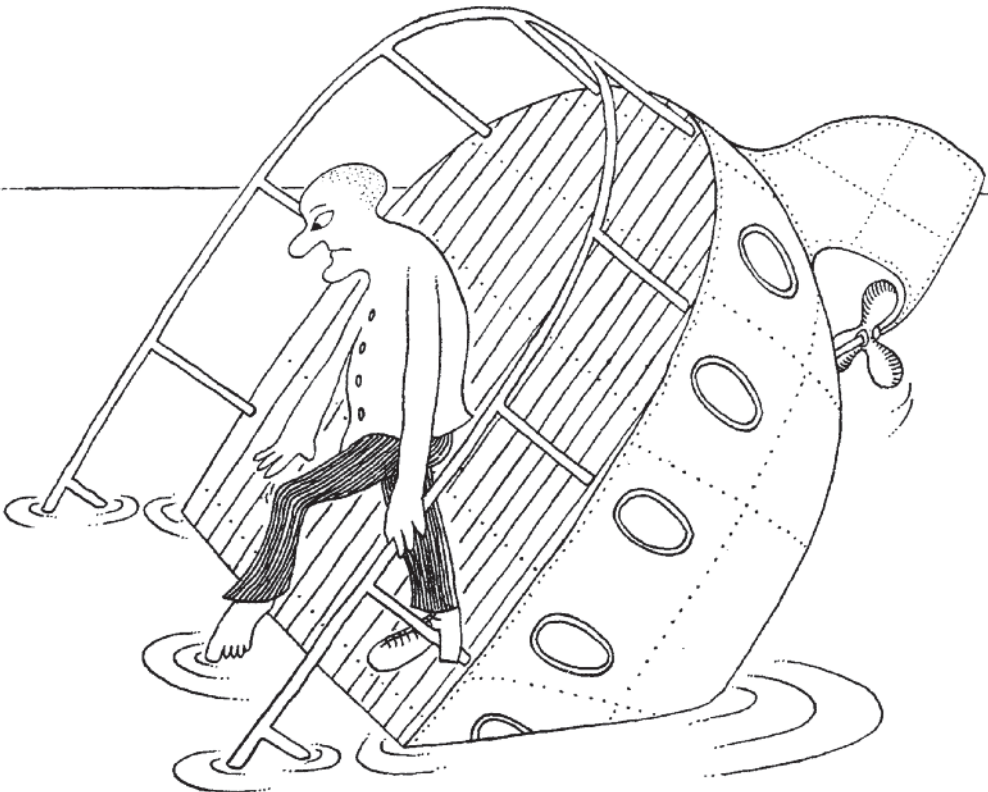
René Bílik

V roku 1976 pripravoval teoretik a kritik slovenskej literatúry pre deti a mládež Ján Poliak sériu rozhovorov s autormi píšucimi pre deti. Pôvodne pre dokumentačné fondy Matice slovenskej, no napokon z nich zostavil aj knižný výber. Nie kompletne vydanie, ale – výber. Poliak uvádza, že rozhovorov bolo príliš veľa, a teda bol nútený pristúpiť k selekcii. Išlo, myslím si, čiastočne aj o výhovorku. Výber je totiž koncipovaný a rozhovory v ňom vedené aj tak, aby v ňom a v nich vynikla iniciačná pozícia generácie autorov, ktorí svoje práce pre deti začali písať na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov, resp. v ich prvej polovici. Preto do tohto autorského okruhu, ako kľúčová osobnosť, nepochybne patrila či mala tam byť, aj Jaroslava Blažková. Lenže, ako som spomenul, písal sa rok 1976. Uvádzam to preto, lebo šesťdesiate a normalizačné sedemdesiate roky boli v slovenskej literatúre pre deti a mládež zaujímavovo prepojené. A možno to vidieť aj na diele jubilujúceho Tomáša Janovica.

Janovic patrila k tej vyššie zmienenej zakladateľskej generácii modernej slovenskej literatúry pre deti. V teoretickej reflexii tejto literatúry, ktorá vznikala ruka v ruku s ňou, sa o autoroch tohto iniciačného gesta zvykne hovoriť aj ako o generácii detského aspektu. To nóvum bolo, predovšetkým na pozadí schém vzorných detí budujúcich socializmus z prvej polovice päťdesiatych rokov, najmä v chápaní dieťaťa ako partnera v hre a detsko-dospeláckom dialógu. Explicitný výchovný moment a ideologický utilitarizmus bol vytlačený princípom hry s jazykom, nonsensom, akcentom na detskú poetickú obraznosť, ale aj humorom a iróniou. Presne v duchu presvedčenia, ktoré v spomínanom rozhovore s Poliakom formuloval práve Tomáš Janovic: „*Umenie, a teda aj literatúra pre deti a mládež ... nie (je) materská škola, v ktorej sa deti učia umývať si pred každým jedlom ruky.*“ Na tomto presvedčení, ktoré má u Janovica podobu predovšetkým veselej, humornej hry s neodmysliteľným sebaironickým gestom, vystaval Tomáš svoje bohaté dielo obsahujúce predovšetkým poéziu pre deti. Július Noge, vo svojom spätnom pohľade na „literatúru v literatúre“, ako označil tvorbu pre deti, upozornil na tematizáciu rodiny a vlastných detí ako podstatnú tematicko-motivickú líniu Janovicových prác. Je to tak. Tu sa Janovic radí, bok po boku, k Feldekovi a jeho „rodinným rozprávkam“. Avšak, kým Feldek zakladá kamarátsky vzťah s dieťaťom na svojej otcovsko-spisovateľskej autorite, Janovic volí sebaironický pohľad na dospelého (spisovateľa a otca) ako „dreveného tata“. Toto ironické a sebaironické gesto je azda najvýraznejšou črtou, ktorá charakterizuje Janovicove „detské“ písanie a organicky ho pre-pája aj s jeho tvorbou pre dospelých. Tento moment, moment prepojenia literatúry pre deti a literatúry pre dospelých nás vracia k tomu, čo robí vzťah šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov v slovenskej literatúre zaujímavým.

Ak sa pozrieme na bibliografiu prác Tomáša Janovica a na roky, v ktorých tieto práce vznikli, uvidíme, že po debute Život je biely holub (1959) napísal práce pre dospelého čitateľa Epigramatika (1962), Podpisy analfabetov (1965), Posledná večera

(1969). Ďalšia kniha pre dospelých prichádza až v roku 1983. Je to Óda po Z. Tá odmlka je výrečná... Ak upriamime pohľad na Janovicovu tvorbu pre deti, zbadáme, že po „tunajšom debute“ Malá samoobsluha (1963), nasledovanom lepoprelom O cestovaní nosa Dlhonosa z paneláku na Island (1965) a nonsensovým predstavením (Ne)ukradni tri vajcia (1968), predstavujú Janovicove „sedemdesiate“ práve práce pre deti, so všetkými vrcholnými číslami: Rozprávkové varechy (1979), Dín a Dán (1977) a Drevený tato (1979). Na Janovicovom príklade, ale je to aj prípad Dušana Duška, Petra Glocka či Alty Vášovej a iných sa ukazuje, že literárna tvorba pre deti patrí v dejinách slovenskej povojnovej literatúry a predovšetkým v jej sedemdesiatych rokoch, k jednému z typov „náhradných riešení“. Nie však v zmysle „nutného zla“ či úniku, ale v podobe vyhmatania produktívneho priestoru pre vlastnú umeleckú sebarealizáciu v čase, keď to v okruhu verejne publikovanej tvorby pre dospelých z rozmanitých dôvodov nešlo. Autori, ktorí absolvovali túto „odbočku“ k dieťaťu, uprednostnili slobodný priestor detskej hry a vymýšľania pred pokusom o opätovný diktát témy, ktorý charakterizuje politicko – ideologické direktívy pre spisovateľov v sedemdesiatych rokoch. Tým prispeli k faktu, že tvorba pre deti v sedemdesiatych rokoch minulého storočia si zachovala svoje umelecké kvality, ktorých zdrojom boli roky šesťdesiate. Tohtoročný jubilant Tomáš Janovic má na tejto skutočnosti či literárnohistorickej udalosti leviť podiel.

TOMÁŠ JANOVIC ALEBO SEN O VEĽKOM SLOVNÍKU MALÝCH FORIEM

Zornitza Kazalarska *

*Humor je neomylný,
ale nedáva to najavo.*

Tomáš Janovic

Listovanie v knihách Tomáša Janovica, ktorých malý formát harmonicky korešponduje s krátkosťou literárnych foriem, vyvoláva u mňa fantazmu o veľkoformátovom *Slovníku malých foriem*, ktorý (pokiaľ viem) ešte neexistuje. Ak by taká príručka existovala, bolo by meno Tomáša Janovica určite viackrát uvedené vo vecnom registri, vynorilo by sa napríklad v slovníkových heslách ako „Aforizmus“, „Anekdota“, „Bájka“, „Divadlo malých foriem“, „Epigram“ a bolo by zapletené do početných krížových odkazov. Veľkolepý zámer podobného encyklopedického diela by asi ostal autorovi malých foriem cudzí, ale jeho čitateľ na taký nápad rýchlo a pochopiteľne príde, lebo z rozmanitosti Janovicovej tvorby sa vynárajú kontúry rozsiahlej myšlienkovvej mapy o histórii, poetike a pragmatike malých foriem v literatúre.

Fantazma o *Slovníku malých foriem*, ktorý by poskytol priestor pre reflexie a reakcie na tvorbu Tomáša Janovica, nevznikla náhodou. Taký *Slovník* by zodpovedal heterogenite malých foriem (lyrických či prozaických, orálnych či písomných, satirických či vážnych, sériových či samostatných, jednoduchých či komplexných, umeleckých či populárnych), bez toho aby ich nútil do striktných žánrových definícií a zanedbával výmennú dynamiku medzi jednotlivými žánrami. V Janovicových knižných publikáciách stoja epigram a aforizmus, aforizmus a anekdota tesne vedľa seba. Priestor medzi nimi je síce plný napätia, ale nenastoluje prednostne otázky o žánrových kritériách, ktoré by umožnili jasné rozlíšenie medzi jednotlivými formami malého. Ten medzi-priestor vyvoláva skôr otázku, či neexistuje akási všeobecnejšia a nadriadená *kultúra malého*,¹ na ktorej vytvorení a etablovaní sa Janovic aktívne zúčastňuje, ku ktorej sa programovo hlási a s ktorou sa vysporadúva. V jeho zbierkach vstupujú do dialógu žánre vysokej literatúry bohaté na tradície (epigram, aforizmus) s malými tvarmi populárnej kultúry (anekdoty, politické a reklamné hesla, nádvky, hlavné titulky), prejavujú sa ich rozličné formy a kontexty použitia a ukazuje sa, ako rozmanité – polemicky, ideologicky, ambivalentne – funguje jazyk v malom formáte.

V rámci takej, historicky a individuálne premenlivej kultúry malého pôsobia krátke žánre ako malé gestá, malé veci. Ony nielen predstavujú malé rečové akty,² ale animujú zo svojej strany isté akcie: cirkulujú, spájajú, vytvárajú pocit spolupatričnosti, provokujú; možno ich zbierať, podávať ďalej, darovať a venovať, excerptovať a citovať. Nie je preto nijakým prekvapením, že Janovicove najtrefnejšie aforizmy a epigramy svoje pôvodné médium často menia, pohybujú sa voľne zo strán kníh a časopisov na písacie plochy plagátov a steny domov, sprevádzajú historické udalosti ako Nežnú revolúciu v novembri 1989.³ Jeho malé

* Z. Kazalarska skončila v Sofii štúdium slovakistiky. V roku 2012 ukončila doktorandské štúdium v Berlíne na Humboldtovej univerzite prácou *Efekty opakovania: Česká a slovenská lyrika 'času latencie' v rokoch 1956 – 1965*. Zaoberá sa malými formami písania.

formy sú mobilné a zároveň mobilizujúce, dynamické a dynamizujúce; ony fungujú ako malý, ale účinný „motor komunikačných a cirkulačných procesov“.⁴ Vydavateľa imaginárneho *Slovníka malých foriem* by preto zaujímalo nielen to, ako sú jazykovo urobené malé formy v zmysle tradičnej poetiky, ako z „práce so slovom“⁵ (z takých jazykových operácií ako napríklad zhustenia, pointovania, vynechania) vyplývajú efekty ľahkosti, prirodzenosti a spontánnosti, ale predovšetkým to, čo sa s nimi dá urobiť, aké pragmatické operácie a aktivity vyvolávajú, do akej miery závisia od istého mediálneho použitia.

Janovicove malé formy nielen umožňujú a anticipujú mediálne zmeny od papiera ku kameňu múra, od ručného písma k plagátu, od analógového k digitálnemu časopisu, ale aj upozorňujú na svoje mediálne danosti, na podmienky vlastnej produkcie, na svoje osobité „scény písania“.⁶ Podľa niektorých názvov vznikajú len zriedkavo pri písacom stole. Prepadávajú autora uprostred všedného života, pri káve, pri čítaní, pri počúvaní, pri návšteve výstav. Malé formy sú následne naozaj „ponukou dňa“, podnetmi, „ktoré visia vo vzduchu“.⁷ Ich inscenovaná spontánnosť pripomína rukopisné praktiky zaznamenávania a bezprostredného zápisu náhlych a letmých nápadov do poznámkového zošita (na lístkoch, cigaretových škatuľkách, pívnych podložkách atď.), ktoré sú rozšírené aj vo vedeckých diskurzoch. S ohľadom na to sú nápady, novotvary, slovné a myšlienkové hry, zoznamy, príklady a pozorovania v krátkych Janovicových textoch malými a len zdánlivo nenápadnými nástrojmi a formami znalosti. Lebo, ako hovorí Janovic v rozhovoroch s Jánom Štrasserom, humor je tiež poznanie,⁸ a to neomylné. Jeho malé humoristické formy síce ukazujú na niečo, na isté úlomky zo skutočnosti, ale nerobia to so zdvihnutým prstom; prosievajú bez toho, aby moralizovali.

Hrubý a ťažký *Slovník malých foriem*, ktorý sa mi pri lektúre tenkých kníh a ľahkých Janovicových textov vyjavil, mal byť zameraný interdisciplinárne. Obsahoval by heslá, ktoré sa realizujú na rozhraní medzi literatúrou a dejinami kultúry, médiá a znalosti a poukazujú na výmennú dynamiku medzi literatúrou, populárnou kultúrou a vedou,⁹ predpokladajú intermediálne aliancie medzi malými formami a inými, zvukovými, vizuálnymi a performatívnymi formami umenia. Tento pestro zmiešaný *Slovník* ešte nie je. Ale existuje aktuálny a živý záujem vied o figúry, formy a (nové) média malého,¹⁰ ktorý jeho skoré vyjdenie asi predbieha. A sú tu ešte malé formy Tomáša Janovica, ktoré k jeho uskutočneniu inšpirujú a prinajmenšom umožňujú o ňom snívať.

1 K pojmu „kultúry malého“ pozri AUTSCH, Sabiene – ÖHLSCHLÄGER, Claudia – SÜWOLTO, Leonie (eds.): *Kulturen des Kleinen. Mikroformate in Literatur, Kunst und Medien*. Paderborn, Fink, 2014.

2 AUTSCH, Sabiene – ÖHLSCHLÄGER, Claudia: „Das Kleine denken, schreiben, zeigen. Interdisziplinäre Perspektiven.“ In: AUTSCH, Sabiene – ÖHLSCHLÄGER, Claudia – SÜWOLTO, Leonie (eds.): *Kulturen des Kleinen. Mikroformate in Literatur, Kunst und Medien*. Paderborn, Fink, 2014, s. 9 – 17.

3 JANOVIC, Tomáš: *Humor ho! Rozhovory s Jánom Štrasserom a iné texty*. Bratislava, Marenčin PT, 2007.

4 „Kleine Formen. Literatur- und Wissensgeschichte kleiner Formen“ (Forschungsidee) cit. 3.5.2017]. URL: https://www2.hu-berlin.de/kleine_formen/.

5 Janovic, *Humor ho!*, c. d., s. 84.

6 K pojmu „scény písania“ pozri CAMPE, Rüdiger: „Die Schreibszene, Schreiben.“ In: ZANETTI, Sandro (ed.): *Schreiben als Kulturtechnik. Grundlagentexte*. Berlin, Suhrkamp, 2015, s. 269 – 282.

7 Janovic, *Humor ho!*, c. d., s. 69.

8 Tamže, s. 114.

9 „Kleine Formen. Literatur- und Wissensgeschichte kleiner Formen“ (Forschungsidee) cit. 3.5.2017]. URL: https://www2.hu-berlin.de/kleine_formen/.

10 Ako príklady možno uviesť nasledujúce monografie, ktoré majú vyjsť v priebehu roku 2017: FROMHOLZER, Franz – MAYER, Mathias – WERLITZ, Julian (ed.): *Nanotextualität: Ästhetik und Ethik minimalistischer Formen*. Paderborn, Fink, 2017; GAMPER, Michael – MAYER, Ruth (ed.): *Kurz & Knapp: Zur Mediengeschichte kleiner Formen vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. Bielefeld, Transcript 2017.

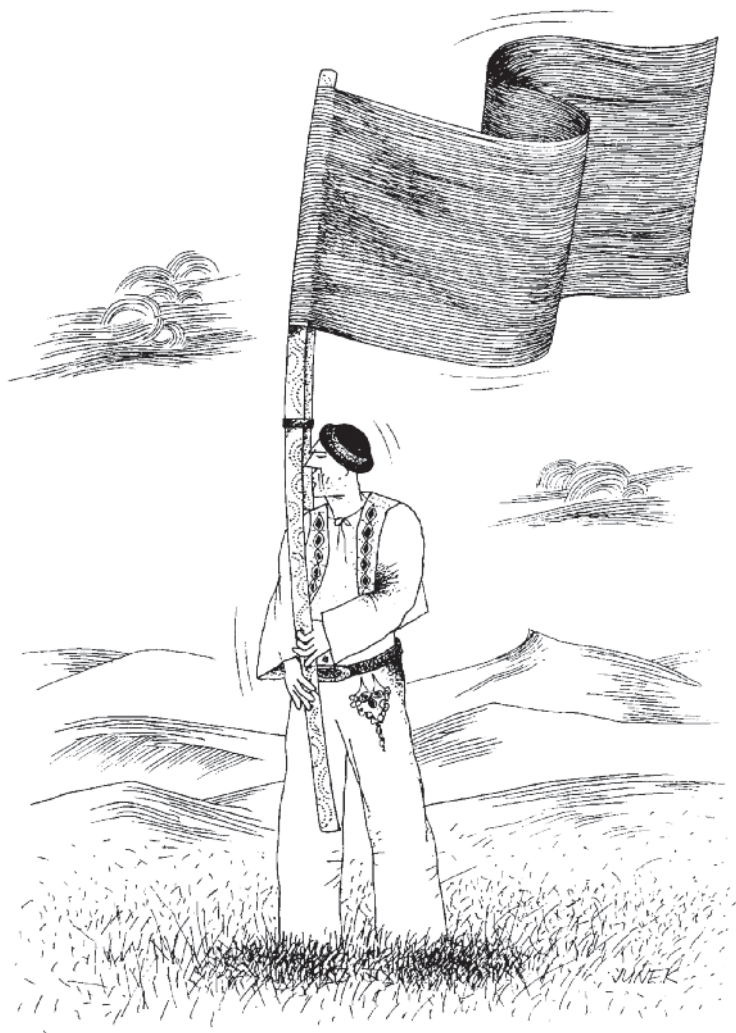
Tomáš Janovic, nech žije do 120, sa odlišuje od väčšiny mojich známych. Kým oni často potrebujú veľa slov, aby povedali málo, Tomáš pomocou niekoľkých slabík vyjadrí všetko...

Tomáš Janovic, nech žije do 120, má zmysel humor. Neprekvapuje to, veď ho má zašifrovaný už vo svojom mene. Len jeho humor je akýsi iný. Asi preto, že sa v ňom odráža životom overená židovská skúsenosť: Nesmejte sa pred pointou! Neviete, či nebude smutná...

Tomáš Janovic, nech žije do 120, mi kedysi adresoval miniatúru, ktorá potvrdzuje predchádzajúce slová: *Pán ma nemá rád / keď som sa narodil / lialo / keď som mal svadbu / lialo / nakoniec sa rozprší / aj keď ma odveľú / do koncentráka.*

Tomáš Janovic, nech žije do 120. Zaslúži si to!!!

Peter Salner

Milý Tomáš,

chcem ti blahoželať. Keď myslím na číslo 80, hneď mi napadne tvoja drahá žena Eva. Blahoželám vám obidvom, že máte jeden druhého: Ty máš Evu, Eva má Teba, veľká Katka a malá Táša majú vás a vy máte ešte okrem nich aj vnúčatá. „Drevený tato“ je nenahraditeľný pre nás všetkých na Slovensku a na svete. Ale aj pre nás s Milanom.

Drahý Tomáš, želim ti veľa, veľa zdravia a „štipku radosti do každého nového dňa“ (ako by povedal pán Werich).

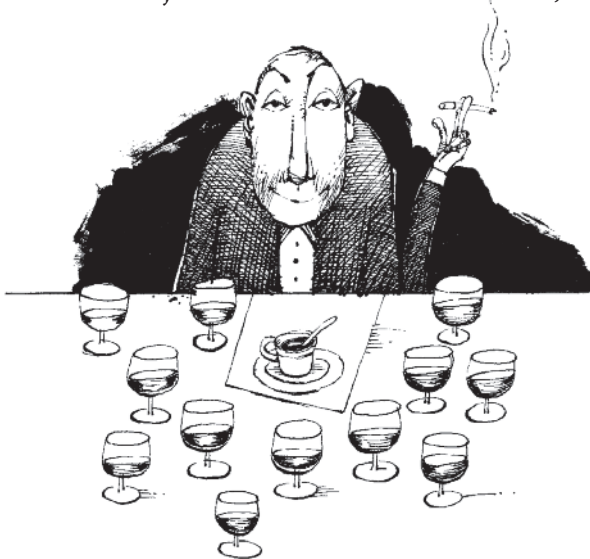
Mila Vášáryová

MÚDRE TICHU

Všetko si ako-tak dokážem predstaviť, len jedno nie: kričať Tomáša Janovica. Nikoho z okolitých priateľov nemám tak jednoznačne spojeného s pokorným tichom, ako Tomáša. Svoje nehučné smútky a radosti, ale aj tie v nás, Tomáš vždy radšej vykričí do mnohovravných slov, veršov a aforizmov, aby sa vzápätí zase načas opäť mohol prikryť svojim múdrom tichom. V máji 2017 to už bude osemdesiat rokov, čo mu to takto krásne funguje.

Stanislav Šteпка

„PRIKÁVOVÉ“ TEXTY

Ján Štrasser

Tomáš Janovic má osemdesiat. A tento vážený časopis mi dal domácu úlohu: „Napíš, ako vznikajú tie aforizmy, ktoré nesú titulok Pri káve s Jánom Štrasserom“. V prvej chvíli som chcel úprimne odpovedať, že neviem dodatočne vypátrať to, čo by sme mohli nazvať spoločnou inšpiráciou. Potom som si však pozrel všetky naše „prikávové“ texty a našiel som jeden text, kde to ide. Volá sa síce Pri káve s Jánom Štrasserom, ale pravda je taká, že to bolo tak, ako ho teraz nazvem ja. Takže:

NA OBCHODNEJ ULICI S TOMÁŠOM JANOVICOM

Tomáš: Prepadla nás Starobaba a štyridsať zbojníkov.

Ja: Budeme s ňou bojovať. Pomôže nám Smiechulienka a sedem trpaslíkov.

Milý Tomáš, mail aj mobil na Smiechulienku máš. Ani o trpaslíkov nie je núdza. Takže nech ťa/nás tá Starobaba aj s jej zbojníkmi ešte dlho-dlho nepremôže a nech si dáme ešte veľa-veľa spoločných káv.